

Vastaanottaja: Opetus- ja kulttuuriministeriö

Luonnonvarakeskuksen lausunto: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta

Tutkimuslaitosten perusrahoituksen 28 %:n lasku vuosien 2011–2020 välillä on johtanut tilanteeseen, jossa tutkimuslaitoksilla alkaa olla vaikeuksia osoittaa vastinrahoitusta yhteisrahoitteisiin hankkeisiin osallistumiseen. Jatkossa tulisi huolehtia siitä, ettei vastinrahoituksen puute muodostu pullonkaulaksi tutkimusorganisaatioiden toimeenpannessa 2023 voimaan tullutta T&K-rahoituslakia.

Suomen vahvuuksille perustuvia tutkimuskeskittymiä ja TKI-infrastruktuureja tulee kehittää niin, että ne houkuttelevat kansainvälisiä yrityksiä investoimaan ja osaajia hakeutumaan Suomeen. Tässä tutkimuslaitoksilla ja Suomen Akatemiasta tulevalla tutkimusrahoituksella on keskeinen rooli.

TKI-järjestelmän rahoituksen nykyinen aukkokohta on soveltavassa esikaupallisessa tutkimuksessa, jota erityisesti tutkimuslaitokset tekevät. Tämän vuoksi soveltavan tutkimuksen suhteellista osuutta TKI-rahoituksesta tulee kasvattaa ja eri instrumenttien sateenvarjomaista ja toisaalta toisiaan tukevaa toimintaa vahvistaa.

Toimintamalleja, joilla julkisen rahoituksen voidaan odottaa vivuttavan yksityistä rahoitusta, ovat mm. tutkimusorganisaatioiden ja yritysten yhteiset TKI-ohjelmat ja osaamiskeskittymät sekä yhteiskäyttöiset TKI-infrastruktuurit ja kokeiluympäristöt. Tämän tyyppisten toimintojen tulee jatkossa olla rahoituksen kohdentamisessa paremmin mukana, ottaen kuitenkin huomioon muiden rahoitusinstrumenttien tavoitteet. Onnistuuko tämä parhaiten omana toimikuntanaan vai mieluummin osana muita toimikuntia?

1. Esityksessä ehdotetaan selkeytettäväksi Akatemian hallinnon rakenteita muuttamalla nykyinen tutkimusinfrastruktuurikomitea tutkimusinfrastruktuuritoimikunnaksi, jonka tehtävät ja nimittämiskäytännöt vastaisivat Akatemian muiden toimikuntien tehtäviä ja nimittämiskäytäntöjä.

Luonnonvarakeskus puoltaa muutosesitystä mutta esittää myös huolensa mahdollisesta irrallisuudesta substanssivetoisten toimikuntien tehtäviin nähden. Toiminta jossa tutkimusinfrastruktuurit ovat osana muiden toimikuntien tehtäviä integroituu paremmin suoraan osaksi substanssilähtöisiä tehtäviä toimikunnissa. Olisi suotavaa seurata, miten vahvistaa substanssilähtöisten toimikuntien työtä. Liiallinen byrokraattisuus tulee välttää toimikuntien väliltä.

2. Akatemian hallituksen strategisen työskentelyn vahvistamiseksi toimikuntien, tutkimusinfrastruktuurikomitean ja strategisen tutkimuksen neuvoston puheenjohtajien läsnäolo- ja puheoikeus hallituksessa poistettaisiin.

Luonnonvarakeskus ei puolla esitystä. Johtamis- ja kokouskäytäntöjä muuttamalla voidaan tehostaa ja suoraviivaistaa hallituksen toimintaa, jolloin taataan moniääninen sekä tutkimuskentän eteenpäin katsova ja strategisesti merkittävä panos. Hallinnosta ja pelkästään sisäisestä organisaatiosta kumpuava hallitustyöskentely ei edistä Suomen tieteen tason nostoa, ei uudistumista eikä rahoituksen eteenpäin katsovaa suuntaamista.

Nyt mukana olevat tahot varmistavat verkostoistaan tulevan tiedon hyödyntämismahdollisuuden, takaavat moniäänisyyden niin että myös esimerkiksi soveltavan tutkimuksen ääni on kuuluvilla. Lisäksi nykyinen toimintamalli mahdollistaa sen, että strategisesti Suomen Akatemian rooli päivittyy muihin rahoitusinstrumentteihin verrattuna saatavilla olevan tiedon valossa. Johtamisen ja organisaatiokulttuurin keinot hyödyntää tietoa ovat oma seikkansa ja kuuluu johtamisosaamiseen, ei laista käytävään keskusteluun. Soveltavan, temaattisen tutkimuksen roolia voisi vahvistaa Suomen Akatemiassa. Tämä tarkoittaisi akademiaohjelmien määrän kasvattamista. Näiden edellytyksenä on, että myös hallitus perustaa työnsä moniäänisyyteen ja toimintaympäristöstä tulevan tiedon hyödyntämiseen strategisessa päätöksenteossaan jatkuvasti.

Toimikuntien puheenjohtajat ovat kiinni tutkimusmaailman realiteeteissa oman työnsä kautta ja pystyvät tuomaan keskusteluun tutkimuskentän tarpeet ja odotukset ja toisaalta viemään Suomen Akatemian keskeisiä viestejä takaisinpäin tutkimuslaitoksiin ja korkeakouluihin.

Luke muistuttaa, että on tärkeää entistä paremmin hyödyntää tutkimuslaitosten ainutlaatuista roolia TKI-kentässä tutkimuksen, elinkeinoelämän ja tietoon perustuvan päätöksenteon solmukohtana.

Tutkimuslaitokset tukevat ja nopeuttavat yritysten TKI-toimintaa osaamisellaan ja verkostoillaan sekä vivuttavat Suomeen kansainvälistä TKI-rahoitusta.

Suomen kilpailukyky perustuu laadukkaaseen koulutusjärjestelmään, korkeatasoiseen tutkimukseen ja uusiin innovaatioihin. Tämän vauhdittajana tulee olla pitkäjänteistä, ennakoivaa ja myös soveltavaa TKI-toimintaa, jossa Suomen Akatemialla on keskeinen rooli.

3. Vuonna 2010 voimaan tulleeseen yliopistouudistukseen kytkeytyneet ja Suomen Akatemian tutkimusvirkajärjestelmän jatkuvuutta turvanneet säännökset akatemiaprofessorien ja akatemiatutkijoiden palkkauksesta kumottaisiin.

Luonnonvarakeskus puoltaa esitystä.

4. Lisäksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan Akatemian tulisi tehtäviään hoitaessaan ottaa huomioon Suomen kansallinen turvallisuus ja kansainväliset velvoitteet sekä ulko- ja turvallisuuspoliittiset linjaukset. Lakiin ehdotetaan lisäksi eräitä muita teknisluonteisia täsmennyksiä.

Luonnonvarakeskus puoltaa esitystä.

Helsingissä 28.10.2024

Johanna Kohl, Antti Asikainen, Anu Kaukovirta, Johanna Buchert, Luonnonvarakeskus